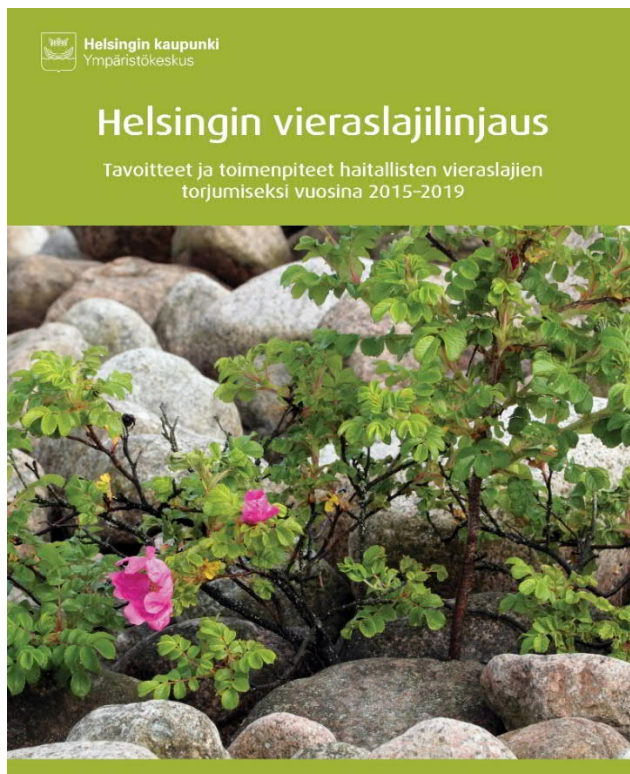

Vieraslajien torjuntatoimia Helsingissä vuosina 2015-2019

13.5.2020

Vieraslajit ovat ihmisen toiminnan tuloksena luontaisilta esiintymisalueiltaan levinneitä lajeja. Vieraslaji on luokiteltu haitallisiksi, jos sen on todettu uhkaavan luonnon monimuotoisuutta tai aiheuttavan ihmiselle terveydellistä, taloudellista tai sosiaalista haittaa.

Ympäristölautakunta hyväksyi Helsingin vieraslajilinjauksen vuosille 2015-2019 keväällä 2015. Sen tavoitteena on ollut haitallisten vieraslajien leviämisen rajoittaminen, uusien lajien asettumisen estäminen ja luonnolle ja ihmiselle aiheutuvien haittojen minimointi. Linjauksen toimenpiteet ovat kaikki käynnistyneet ja suuri osa niistä on luonteeltaan jatkuvia. Haitallisten vieraslajien leviämistä ei ole kuitenkaan kaikilta osin ole saatu rajoitettua eikä uusien lajien asettumista ehkäisty.

Kaupungin vieraslajityöryhmä perustettiin syksyllä 2015. Sen jälkeen kaupungin eri tahojen yhteistoiminta on ollut suunnitelmallisempaa. Naapurikuntien kanssa yhteistyö ei ole kunnolla käynnistynyt, vaikka sitä suunniteltiin yhteistyökokouksessa Espoossa vuonna 2017.

Helsingin vieraslajityöryhmän ensimmäisten tehtävien joukossa olivat torjuntaa tarkemmin ohjaavan priorisointisuunnitelman laatiminen ja maastokäyttöön tarkoitettujen vieraslajirekisterin perustaminen. Priorisointisuunnitelmassa osoitettiin ensisijaisesti torjuttavat lajit ja arvokkaat luontoalueet, joille vieraslajien leviäminen estetään. Torjuttavia kasvilajeja oli 26 ja eläinlajeja 6. Helsingin vieraslajirekisteri on tarkoitettu kaupungin

työntekijöiden vieraslajihavaintojen ja torjuntatoimenpiteiden kirjaamiseen maastossa. Rekisterin käyttö on ollut suunniteltua vähäisempää.

Kaupungin työntekijöitä on koulutettu vuosittain ja vieraslajiasioista on tiedotettu erityisesti keväisin. Vieraslajineuvottelukunnan vieraslajiportaali on ollut tiedotuksessa suuri apu. Sen kautta ilmoitetaan myös vieraslajihavainnot koko Suomessa samaan tietokantaan.

Talkoita on järjestetty yleisillä alueilla. Suurin osa on ollut kaikille asukkaille avoimia mutta jonkin verran myös yritysten ja oppilaitosten omalle välle suunnattuja. Myös vieraslajijätteen vastaanottoa ja käsittelyä on kehitetty ja niistä on myös tiedotettu.

Vieraslajien torjunta on aiheuttanut kustannuksia. Nisäkkäiden torjuntaan on käytetty enemmän rahaa, kasveja on torjuttu muun hoitotyön ohella. Pelkästään kanien torjuntaan on joinakin vuosina kulunut yli 160 000 euroa. Tehdyillä toimenpiteillä kanikanta on saatu hallintaan. Vuonna 2019 vieraslajien torjuntaan käytettiin yli 630 000 euroa ja sen lisäksi torjuntaa tehtiin muiden hoitotöiden yhteydessä erittelemättä vieraslajeihin käytettyjä resursseja.

Vieraslajilainsäädäntöä tiukennettiin kesällä 2019

Luonnon monimuotoisuutta uhkaavista haitallisista vieraslajeista on sekä EU:n että Suomen kansallinen vieraslajiluettelo, joissa on eri lajeja. Suomen luettelossa on myös ihmisten terveydelle tai turvallisuudelle haittaa aiheuttavia lajeja.

Suomen vieraslajilainsäädäntöä tiukennettiin 1.6.2019. Uuden lain mukainen kasvatuskielto koskee alaskanlupiinia, hamppuvillakkoa, tarha-, japanin- ja sahalinintatarta sekä kanadanvesiruttoa, komealupiinia, kurturuusua ja lännenpalsamia. Jättiputket ja jättipalsami ovat EU:n haitallisten vieraslajien luettelossa ja niiden päästäminen ympäristöön on kielletty.

Lainsäädännön muutoksen yhteydessä Helsingissä tavattavista vierasnisäkkäistä supikoira, minkki ja piisami siirrettiin metsästyslaista vieraslajilakiin. Kaniini säilyi edelleen riistaeläimenä. Piisamikanta on Helsingissä niin harva, ettei lajia pyydetä. Minkin ja supikoiran osalta kaupungin oma torjuntatoiminta laajeni luonnonsuojelualueilta saaristoon poikkeusluvalla, joka mahdollistaa myös kesäaikaisen pyynnin tarvittaessa.

Eennalta pelättyjä eläinsuojelupäkohtia ei ole havaittu vierasnisäkkäiden pyynnin avauduttua myös muille kuin metsästäjille. Nähtävästi metsästystä harrastamattomat henkilöt eivät ainakaan laajasti ole aloittaneet itse näiden melko vaikeasti pyydystettävien ja lopetettavien eläinten poistamista tonteiltaan.

Vieraslajityöryhmä ja vieraslajiasioiden neuvottelukunta

Helsingin vieraslajityöryhmä perustettiin syksyllä 2015. Sen tehtävänä on ollut edistää haitallisten vieraslajien torjuntaa vieraslajilinjauksen mukaisesti yhteistyössä kaupungin eri toimijoiden ja muiden yhteistyötahojen kesken. Torjuntatoimenpiteiden kehittamisestä ovat vastanneet kaupungin kasvi-, eläin- ja vesityöryhmät. Aluekohtainen suunnittelu on tehty aluesuunnittelun ja siihen liittyvän luonnonhoidon suunnittelun yhteydessä. Vastaavasti on toimittu ulkoilu- ja liikunta-alueiden ja luonnonsuojelualueiden hoidon suunnittelun yhteydessä.

Helsingin kaupungin edustajat ovat mukana maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä toimivassa vieraslajineuvottelukunnassa ja sen tiedotusjaostossa. Neuvottelukunnan tehtävänä on seurata vieraslajien levinneisyyttä ja haitallisuutta sekä torjuntatoimien tehokkuutta. Neuvottelukunta vastaa mm. kansallisten vieraslajien hallintasuunnitelmien ja muiden ohjeiden valmistelusta. Neuvottelukunnan kautta kaupunki saa ajankohtaista tietoa vieraslajikysymyksistä, mm. lajikohtaisista riskien arvioinneista.

Vuoden 2020 alusta valtionhallinnossa lisättiin henkilöresursseja vieraslajiasioiden hoitoon. Osa resursseista kohdennettiin vieraslajiportaalin kehittämiseen ja sitä kautta tiedottamiseen. Portaalien Vieraslajit-sivustolta löytyy tietoa sekä haitallisista vieraslajeista että lainsäädännöstä, suunnitelmista ja ohjeista.

Torjunnan painopistealueet ja haitallisimmat lajit kirjattiin priorisointisuunnitelmaan

Vieraslajien torjuntatoimenpiteiden priorisointisuunnitelma valmistui vuonna 2016. Työn tavoitteena oli keskittää torjuntatoimet Helsingissä kaikista haitallisimpiin lajeihin ja luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmille kohteille kuten luonnonsuojelualueille, niiden läheisyyteen ja arvokkaiksi luokitelluilla kasvikohteilla. Luonnonsuojelualueiden vieraslajit inventoidaan hoidon ja käytön suunnittelun yhteydessä. Arvokkaiden kasvikohteiden vieraslaji-inventointi on kesken mutta nykytiedoillakin on saatu torjunnan suunnitteluun hyvät lähtötiedot ja torjuttavaa on enemmän kuin pystytään torjumaan. Viher- ja liikunta-alueiden vieraslajien torjunnassa on priorisoitu luonnonsuojelualueiden ympäristöjä ja muita arvokkaita luontokohteita, kuten arvoniittyjä, ranta- ja kosteikkoalueita sekä saaria. Suunnitelmassa on 26 kasvilajia ja kuusi eläinlajia, joiden torjunta on kiireellistä.

Haitallisia vieraskasveja ei istuteta eikä kylvetä Helsinkiin

Kaupungin omistamien yleisten alueiden kuten puistojen, katujen ja aukioiden suunnittelussa, rakentamisessa ja hoidossa kiinnitetään erityistä huomioita kasvilajiston monipuoliseen käyttöön, mutta tunnistetaan samalla haitallisten vieraskasvien aiheuttamat uhat kaupunkiluonnolle ja vältetään niiden käyttöä. On erityisen tärkeää tunnistaa ne kasvilajit, jotka on jo luokiteltu ympäristölle haitalliseksi, mutta myös sellaiset lajit, joista voi tulevaisuudessa aiheutua haittaa.

Helsinki on laatinut kasvien käyttöön periaatteet, jotka on esitetty Rakennettujen viheralueiden kasvien käytön linjauksessa. Lisäksi Kaupunkikasvioppaassa on suositeltavien kasvien lisäksi lista haitallisista vieraskasveista, joita ei tule käyttää. Listaa on päivitetty useaan otteeseen hyödyntäen uutta tietoa haitallisista vieraskasveista naapurimaissa ja EU:n alueella. Oppaan haitallisia vieraslajeja koskeva tieto lajitaulukoineen on julkaistu kaikille avoimessa Helsingin Kaupunkitilaohjeen kasvillisuutta käsittelevässä osiossa.

Kurtturuusun kasvattaminen tulee olemaan kokonaan kiellettyä kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen 1.6.2022 alkaen. Kaupunkikasvioppaan vuoden 2020 päivitettyyn versioon on tulossa uutena ohjeena suositus kurtturuusua korvaavista kasvilajeista. Ohjeessa on luettelo suositeltavista tarhakurtturuusuista, jotka eivät mainittavasti tee itävää siementä sekä luettelo pensaslajeista, jotka kasvupaikkavaatimuksiltaan, olemukseltaan ja kooltaan voivat korvata kurtturuusun.

Vieraslajiosaamista parannettu kouluttamalla

Helsingin kaupunki on järjestänyt vuosittain muutamia koulutustilaisuuksia vieraslajeista. Niissä on käsitelty vieraskasvien, espanjansiruetanan ja aasianrunkojäärän tunnistamista ja torjuntaa sekä vieraslajien huomioimista kierrätysmaiden käytössä. Ammattilaisille suunnattua haitallisten vieraskasvien tunnistamiseen ja kasvien torjuntaa käsittelevää koulutusmateriaalia on tehty yhteistyössä Staran kanssa. Koulutusmateriaalin pohjalta Stara on painattanut oppaan, jota on jaettu eri toimipisteisiin, ja Stara on myös alkanut itse kouluttaa työntekijöitään.

Helsingin kaupungin koulutuksiin on osallistunut Stara ja muiden urakoitsijoiden puisto- ja luonnonhoidon esimiehiä ja työntekijöitä, kaupunkiympäristön toimialan luonnonhoidon suunnittelijoita sekä sosiaali- ja terveystalouden kuntouttavan toiminnan esimiehiä. Vuodesta 2019 alkaen vieraslajiosio on sisältynyt myös Staran puistoalueiden kesätyöntekijöiden perehdytykseen. Lisäksi koulutuksia on järjestetty puistokummeille ja muille vapaaehtoisille. Stadin ammatti- ja aikuisopiston kanssa on tehty yhteistyötä siten, että kaupunki on järjestänyt luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon opiskelijoille luennon vieraslajeista, ja käytännön osiona opiskelijat ovat käyneet torjuntatalkoissa kaupungin luontokohteella.

Asukkaita opastettu vieraskasvijätteen hävittämisessä

Haitallisia vieraskasveja sisältävää puutarhajätettä viedään valitettavasti tonteilta kaupunkimetsiin ja muualle lähiluontoon kielloista huolimatta. Se aiheuttaa kaupungille lisätyötä ja kustannuksia. Kaupunki onkin laatinut asukkaille suunnattuja esitteitä ja useita tiedotteita puutarhajätteen oikeaoppisesta hävittämisestä, jotta estetään vieraskasvien leviäminen luontoon. Siirtolapuutarha-palstojen, viljelypalstojen ja kesämaja-alueiden omistajille ja vuokraajille on laadittu erillinen ohjeistus, mikä on liitetty uusiin

vuokrasopimusehtoihin. Ohje on käännetty ruotsiksi, englanniksi, venäjäksi ja arabiaksi, ja se löytyy myös Helsingin kaupungin nettisivuilta Kulttuuri- ja vapaa-aika; Muu vapaa-aika; Mökkeily ja viljelypastat –sivulta.

Apua vieraslajien tunnistukseen ja neuvoja torjuntaan on kansallisessa vieraslajiportaalissa (www.vieraslajit.fi). Sinne myös ilmoitetaan havainnot haitallisista vieraslajeista. Ilmoitetut vieraslajit kartuttavat tietopankkia, josta on nähtävissä haitallisten vieraslajien levinneisyys koko Suomessa.

Talkoita ja yhteistyötä

Helsingin kaupunki on järjestänyt vieraslajitalkoita vuodesta 2012 alkaen. Niitä on toteutettu kaikille avoimina talkoina, järjestöyhteistyönä, yritys yhteistyönä ja yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Talkoiden kohteet ovat olleet luontoarvoiltaan merkittävillä alueilla, kuten luonnonsuojelualueilla ja vesistöjen reuna-alueilla. Kohteina ovat olleet Kallahdenniemi, Fastholma, Harakan saari, Stansvik, Uutela, Haltiala, Lammassaari ja Pornaistenniemi sekä purojen varret.

Vieraslajitalkoissa on torjuttu etupäässä vieraskasveja mutta myös muutamia eläinlajeja. Espanjansiruetanoiden torjuntatalkoot vuonna 2015 Puistolassa järjestettiin asukasyhteistyönä, ja hopearuutanoiden ongintatalkoot Saunapellonpuiston lammesta vuosina 2014 – 2017 koululaisten kanssa. Ongintatalkoita oli vuosittain 1 – 8 kertaa.

Vuonna 2017 kaupunki ryhtyi yhteistyöhön Terve askel luontoon –hankkeen kanssa. Se oli Allergia-, iho- ja astmaliiton ja WWF:n yhteinen, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskuskuksen tukema kolmivuotinen (2017-2019) hanke, joka toteutettiin yhteistyössä kuntien kanssa. Hankkeen tavoitteena oli lisätä luontoaktiivisuutta, tehdä luonnon terveysvaikutuksia tunnetuksi ja rohkaista ihmisiä omatoimiseen ja osallistavaan tekemiseen luonnon hyväksi. Näin pyrittiin suojelemaan lähiluonnon monimuotoisuutta ja antamaan ihmisille mahdollisuus päästä osalliseksi luonnon terveysvaikutuksista. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi järjestettiin kaikille avoimia vieraslajitalkoita ja koulutettiin vieraslajien poistoon keskittyviä vieraslajitalkoojoukkoja. Vuonna 2018 kaupunki lähti mukaan Suomen luonnonsuojeluliiton vetämään Viekas vieraslaji Life-hankkeeseen tukijana.

Kuva: Stansvikin kurttturuusutalkoot. Kuvaaja Armi Koskela.

Vuosina 2017 – 2019 järjestettiin vuosittain 4-10 kaikille avoimet vieraslajitalkoot. Kohteet valittiin kaupungin priorisointisuunnitelman mukaisesti luontoarvoiltaan tärkeitä alueilta. Kohteina olivat Stansvikin kurturuusut, Uutelan jättipalsamit, Lammassaaren ja Pornaistenniemen jättipalsamit, Haltialan viitapihlaja-angervot sekä Harakan saaren kurturuusut. Näissä kohteissa järjestettiin talkoita vähintään kahdet vuodessa ja vähintään kahden vuoden ajan. Fastholma oli mukana kohteena ensimmäisen vuoden ajan, mutta vuodesta 2018 lähtien sieltä on torjuttu jättipalsamia ammattilaisten voimin, koska kohde ei sopinut talkookohteeksi laajuutensa vuoksi. Kaikille avoimien talkoiden osallistujamäärät vaihtelivat paljonkin, mutta Terve askel luontoon -hankeen aikana vapaaehtoisia osallistujia oli talkoissa 10 – 35 henkilöä.

Yritystalkoot järjestettiin niin, että halukkaille yrityksille järjestettiin oma talkootapahtuma, jonne kaupunki tarjosi opastuksen sekä työvälineet. Yritystalkoita järjestettiin yhdet vuodessa vuodesta 2016 vuoteen 2019. Kohteita olivat Harakan saari ja Fastholma. Yritysyhteistyönä järjestetyissä talkoissa osallistujia oli 10 – 25 henkilöä.

Oppilaitosyhteistyötä tehtiin Helsingin yliopiston, Stadin ammattiopiston, Helsingin medialukion sekä Viikin normaalikoulun kanssa. Vieraslajitalkoisiin osallistuminen kuului yhtenä osana oppilaitosten kursseihin tai opintokokonaisuuteen.

Kaupunki on tarjonnut asukkaille neuvontaa vieraslajien torjuntaan ja talkoiden järjestämiseen sekä tukenut heidän omatoimisia talkoitaan yleisillä alueilla lainaamalla tarvittavia työvälineitä ja hakemalla pois kertyneen vieraslajijätteen.

Kuntien välisen yhteistyön kehittämiseksi osallistuttiin Espoon kaupungin vuonna 2017 järjestämään lähikuntien yhteistyökokouksen, jossa esiteltiin toteutuneita ja käynnissä olevia mastokartoitus- ja torjuntahankkeita ja pohdittiin yhteistyötarpeita. Kuntien rajoilla, rannoilla ja vesistöjen varsilla torjuntatoimet kannatta tehdä samanaikaisesti.

Kuva: Stansvikin kurturuusut ennen talkoita. Kuvaaja Tomi Silander.

Kuva: Stansvik talkoiden jälkeen. Kuvaaja Armi Koskela.

Kurtturuusun näivettäminen

Talkoissa kurtturuusua on torjuttu näivettämällä eli poistamalla toistuvasti kaikki lehtivihreää sisältävät kasvin osat. Menetelmän etuja on sen helppous ja sopivuus kenen tahansa tehtäväksi. Lisäksi menetelmästä ei synny suurta määrää hävitettävää kasvijätettä, koska poisrevityt ja leikatut kasvin osat voidaan jättää maahan maatumaan ruusunmarjoja lukuun ottamatta. Tärkeää on, ettei ruusuja leikata pois tyveä myöten, vaan runkojen ja varsien annetaan olla. Ainoastaan lehdet, versot, kukinnot ja marjat poistettiin käsittelykerroilla, joita oli vähintään kolme vuodessa tulosten saavuttamiseksi.

Ennen talkoita korkeat, yli metrin korkuiset kurtturuusupensaot leikattiin noin puolen metrin korkeuteen kuukausi ennen ensimmäisiä talkoita. Näin ne ehtivät kasvattaa uusia versoja, jotka sitten poistettiin talkoilla.

Menetelmän ansioista ei aiheudu eroosiota, sillä ruusun juuret jäävät sitomaan maata. Kun kasvustoa torjutaan, alkaa muu kasvillisuus saada jalansijaa alueella, ja kun ruusu on juuria myöten kuollut, on paikalla jo muiden kasvien juuria sitomassa maata. Tämä on tärkeää varsinkin vesistöjen äärellä.

Menetelmä ei sovi hitautensa vuoksi alueille, joilla kasvaa valtavat määrät kurtturuusua. Se ei myöskään sovi alueille, joilla ei pystytä käymään kasvukaudella säännöllisesti noin kahden kuukauden välein. Esimerkiksi teiden reunojen ja välikaistojen kasvustot torjutaan muilla menetelmillä, kuten säännöllisellä alasleikkuulla. Näivettäminen sopii parhaiten luonnonmukaisille alueille, joissa koneilla tapahtuva torjunta olisi vaikeaa tai jopa mahdotonta.

Talkoilla näivettämällä on saatu Stansvikin kurtturuusut häviämään lähes kokonaan, ja tulevaisuudessa siellä voidaan keskittyä lähinnä pitämään silmällä tilannetta, ettei siemenpankista ala kehittyä uusia kasvustoja. Kyseisessä kohteessa on myös havaittavissa luontaisen kasvillisuuden elpymistä kurtturuusujen aiemmin valtaamilla alueilla.

Talkoiden lisäksi asukkaat aktivoituivat myös omatoimisesti kurtturuusujen torjunnassa. Tästä parhaana esimerkkinä Kallahdenniemen kurtturuusujen näivetyks aktiivisen puistokummin toimesta vuosina 2014 – 2016, joka auttoi Kallahdenniemen kurtturuusutilanteen hallinnassa.

Kuva: Jättipalsamia Viikissä. Kuvaaja Kaarina Heikkonen

Jättipalsamin kitkeminen

Jättipalsamia torjuttiin talkoissa kitkemällä juurineen. Tämä on paras menetelmä jättipalsamin torjumiseksi. Torjunta pyrittiin tekemään ennen kukintaa tai siementämistä. Jättipalsami on yksivuotinen kasvi ja sillä on hyvin hento juuristo. Jopa isot, noin kaksi metriset kasvit voi helposti vetää juurineen maasta. Paras aika torjunnalle on ennen kukintaa, kun kasvi on kuitenkin jo riittävän korkea ja helppo tunnistaa. Tämä aika on noin kesäkuun lopusta heinäkuun loppuun, johon myös talkoot ajoitettiin.

Kitkentäjäte jätettiin talkoissa useimmiten maahan maatumään kasoina. Tämä sopii alueille, joissa jätekasat maastoutuvat eivätkä aiheuta suurta esteettistä haittaa ja haittaa liikkumiselle tai alueiden hoitotoimille. Jättipalsami on tunnettu elinvoimastaan, eli se pystyy juurineen irti revittyinäkin vielä jatkamaan kasvuaan ja jopa kehittämään siemeniä. Talkoissa kitkettyjen kasvien varret murskattiin ja laitettiin hyvin tiiviiseen kasaan. Näin hävitettiin jopa kukkivia kasveja, vaikka yleensä on suositus hävittää kukkivat kasvit sekajätteenä. Kokemus kuitenkin oli, että myös kukkivat kasvit saatiin hävitettyä, eivätkä ne päässeet muodostamaan siemeniä.

Koska käsin kitkeminen on hidasta ja työlästä, talkookohteiksi valittiin laajuudeltaan kohtuullisia kohteita eli enintään muutaman sadan neliön kokoisia alueita. Kitkentä suoritettiin valituissa kohteissa vähintään kaksi kertaa vuodessa. Jättipalsami saatiin vähenemään vuosien 2017 – 2019 aikana huomattavasti alueilla, joilla talkoita järjestettiin vähintään kahtena peräkkäisenä vuotena. Näitä alueita oli Uutela ja Lammassaari.

Jättipalsamin torjunnassa käytettiin myös yhdistelmää, jossa isoimmat alueet niitettiin koneellisesti ja jäljelle jääneet alueet, joihin ei päässyt koneilla, kitkettiin käsin talkoilla. Tällaisia alueita on esim. puiden ja pensaiden tyvialueet ja vaikea kulkuiset kohdat.

Tatarten torjuntaa

Kaupunki on torjunut isokokoisia tattaria muutamissa kohteissa joko alasleikkuulla, kaivamalla tattaret juurineen tai peittämällä paksulla pressulla. Muutamissa kohteissa ovat torjuntaan osallistuneet myös asukkaat huolehtimalla torjunnasta alasleikkuun tai kaivamisen jälkeen, niin ettei tatar kasvustoa pääse enää uudelleen syntymään. Tämä on tarkoittanut uusien versojen poistamista aina niiden ilmestyttyä. Vielä ei ole varmoja tuloksia torjunnan onnistumisesta, mutta kasvustot ovat selvästi taantuneet paikoilla, joilla torjuntatoimenpiteitä on tehty säännöllisesti eli useita kertoja vuodessa.

Kuva: Tattaren torjuntaa. Kuvaaja Riitta Partanen.

Espanjansiruetana ja mustapäätana

Espanjansiruetana on haitallien vieraslaji. Se hyötyy alkuperältään eteläisenä lajina lämpimistä ja kosteista kesistä, kuten useimmat alkuperäisetkin maanilviäiset. Runsainta esiintyminen Helsingissä on vieraslajityöryhmän toiminta-aikana ollut kesällä 2015. Tällöin asukkaat keräsivät niitä kaupungin tarjoamilla välineillä mm. Korkeasaaren eläinten koemaistoa varten, mikä sai huomattavan näkyvyyden mediassa. Myös viileähkö kesä 2017 oli etanoille melko suotuista. Tehtyjen havaintojen mukaan piha-alueiden siistiminen risuista voisi auttaa torjumaan etanoita. Hallittu hoitamattomuus on kuitenkin yleisesti monimuotoisuutta lisäävä piirre, joten sen käyttö yhden vieraslajin torjunnassa vaatisi tarkempia selvityksiä. Yhteydenotot ympäristöpalveluihin ovat vuoden 2017 jälkeen olleet vähäisiä. Kesä 2018 oli kuiva ja helteinen, kesä 2019 puolestaan sateinen mutta samalla kylmä.

Kuva: Espanjansirueta. Väritys voi vaihdella ruskeasta mustaan. Kuvaaja Anders Albrecht.

Vuoden 2019 syksyllä Niskalan arboretumista löydettiin Suomelle aivan uusi vieraslaji, mustapääetan. Laji on levinnyt taimikaupan mukana.

Kuva: Mustapääetanalla on musta pää ja kaula. Kuvaaja Katriina Könönen.

Hopearuutanoiden poistokalastus Muumilammesta

Muumilampi on Helsingin Vanhankaupunginlahdella sijaitseva 2 hehtaarin kokoinen muumin muotoinen lampi. Lampi kuuluu Vanhankaupunginlahden lintuvesi Natura 2000 -alueeseen ja on tärkeä elinympäristö vesilinnuille. Lammesta on poistokalastettu haitallista vieraslajia, hopearuutanaa neljän vuoden ajan 2016-2019.

Vuosina 2015-2016 alkoi keskustelu ns. Muumilammen tilasta ehtyvänä sorsien ja uiikkujen ruokailupaikkana. Oli todettu, että lammessa on runsas hopearuutanapopulaatio ja lampi toimii erityisenä "ruutanahautomona". Puolisukeltajasorsien sekä uiikkujen

huomattiin vähentyneen lammella ja syyksi epäiltiin ravintokilpailua hopearuutanan kanssa. Hopearuutanaa oli tavattu Vanhankaupunginlahdella jo vuonna 2005.

Hopearuutana on luokiteltu haitalliseksi vieraslajiksi. Se on hyvin tehokas lisääntyjä ja osa hopearuutananaaraista ei tarvitse oman lajinsa koiraita lisääntyäkseen. Mädin aktivoimiseen, eli alkionkehityksen käynnistämiseen, käy toisten särkikalalajien maiti. Jälkeläiset voivat siis olla naaraiden klooneja. Hopearuutanat myös selviytyvät vähähappisissa oloissa ja ovat tehokkaita ravinnonkäyttäjiä. Tehokas lisääntyminen ja monipuolinen ravinnonkäyttö tekevät lajista voimakkaan kilpailijan alkuperäiselle kalalajistolle. Lajin runsas esiintyminen pienvesistöissä voi vaikuttaa vesistön koko ekosysteemiin.

Kaloilla ei ole lampeen suoraa kulkuyhteyttä mereltä, mutta korkean veden aikaan kalat pääsevät uimaan lampeen ja sieltä pois. Lampi on matala ja se jäätyy talvella osittain pohjaan asti. Lammen syvyyden ollessa paikoittain alle metrin, ovat poistokalastusmenetelmäksi valikoituneet katiskat.

Helsingin kaupunki aloitti poistokalastuksen vuonna 2016 ja saalista saatiin tuolloin 234 kg. Poistokalastussaaalis tuplaantui vuosina 2017 ja 2018. Syksyllä 2019 tehdyissä poistokalastuksissa kokonaissaalis laski vuoden takaisesta 850 kilogrammasta 325 kilogrammaan ja kalojen keskipaino pienentyi 100 grammasta noin 65 grammaan. Neljän poistokalastusvuoden aikana kaloja on poistettu keskimäärin 229 kilogrammaa hehtaarilta vuodessa. Saalis koostuu lähes kokonaan hopearuutanoista ja ruutanoista. Saaliista suurin osa on viety Korkeasaareen rehuksi tai ammattiravustajalle syötiksi, loppuosan päätyessä kompostoitavaksi.

Helsingin kaupunki on saanut osan poistokalastuksen rahoituksesta Uudenmaan ELY-keskukselta vesien- ja merenhoidon sekä vesistötoimenpiteiden toteuttamiseen.

Muumilammella on tehty pohjaeläintutkimuksia vuosina 2014 ja 2018. Vuonna 2018 tehdyn tutkimuksen mukaan poistokalastuksen vaikutukset olivat nähtävissä lammen selkärangattoman lajiston monipuolistumisena. Vuonna 2019 alkoi näyttää siltä, että myös vesilinnusto elpyy. Poistokalastusta on tarkoitus jatkaa myös vuonna 2020.

Kuva: Hopearuutana. Kuvaaja Jussi Pennanen.

Uusi vieraslaji meressä

Helsingin Skatanselältä löytyi syksyn 2019 pohjaeläinnäytteistä alueelle uusi saksisiira-ryhmään kuuluva vieraslaji, *Sinelobus vanhaareni*. Tämä äyriäinen on noin viiden millimetrin kokoinen ja elää rakentamissaan putkissa merenpohjassa tai erilaisissa vedenalaisissa rakenteissa.

Sinelobus -lajeja esiintyy ympäri maapalloa; mm. Pohjois-Amerikassa ja Aasiassa. Laji voi myös kiinnittyä laivojen runkoihin ja voi siten siirtyä uusille alueille. Euroopassa laji havaittiin ensimmäisen kerran Hollannissa vuonna 2006 ja Suomessa vasta vuonna 2016 Inkoossa. Nykyisin laji lienee levinnyt jo koko Suomen etelärannikolle. Eteläisellä Itämerellä yksilömäärät ovat olleet jopa tuhansia yksilöitä neliömetrillä, mutta Suomen rannikolla havainnot ovat kuitenkin olleet vielä yksittäisiä.

Tämä laji pystyy elämään sekä makeassa, suolaisissa että murtovedessä eikä se ole lämpötilankaan suhteen tarkka. Saksisiiran ei ole havaittu aiheuttavan muuta haittaa kuin, että lisääntyessään se vie elintilaa muilta eliölajeilta.

Kuva: Saksisiira mikroskooppikuvassa. Kuvaaja Marjut Räsänen.

Kierrätysmaiden käytössä huomioitava haitalliset vieraslajit

Maa-ainesten hyötykäyttö säästää kustannuksia ja on ympäristön kannalta kestävää toimintaa. Maa-aineksia siirrettäessä on varmistettava, että siirtojen yhteydessä ei levitetä haitallisia vieraslajeja. Helsingin kaupungin ohje "Kierrätysmaiden käyttö kasvualustoissa Helsingin katu- ja puistohankkeissa - ohjeita suunnittelijoille" valmistui keväällä 2018. Valtakunnallinen ohje valmistui 2019 Viherympäristöliiton julkaisemana. Molemmat ohjeet on otettu kaupungilla käyttöön. Tavoitteena on, että kaikissa hankkeissa, joissa kierrätysmaita hyödynnetään, huomioidaan riskit haitallisten vieraslajien leviämisestä ja toimitaan laadittujen uusien ohjeiden mukaisesti. Ohjeiden jalkauttamiseksi on järjestetty aiheita koskevia tilaisuuksia vuosittain.

Vieraslajijätteen vastaanottoa ja käsittelyä kehitetty

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä (HSY) on kehittänyt vieraslajijätteen vastaanottoa ja ohjeistusta. Vieraslajikasvien vastaanottoon ja käsittelyyn sekä tunnistamiseen ja hävittämiseen liittyvät ohjeet ovat valmistuneet vuonna 2019.

Muoviin pakatut vieraslajijätteet ohjataan pääkaupunkiseudun alueella sekajätteen keräykseen, josta ne päätyvät jätevoimalaan poltettavaksi. Vieraslajikasvit irtonaisina tai biojätepusiin pakattuna ohjautuvat biojätteen keräyksen kautta biojätteen käsittelyyn kompostointilaitokselle. Vieraskasvilajien juuriston ja siementen tuhoamiseksi tarvitaan laituskäsittely eli kahden viikon tunnelikompostointi, joka sisältää hygienisoinnin 60°C lämpötilassa 48 tunnin ajan.

Leikatut kasvustot tai oksat ohjataan viherjätekentälle viherjätteiden käsittelyyn. Maa-aines, joka sisältää vieraslajikasveja ja juuria otetaan vastaan maa- ja vieraslajikuormien vastaanottokentälle lajitteluun ja seulontaan.

Orgaanisen jätteen kaatopaikkakielto rajoittaa orgaanisen jätteen sijoittamista kaatopaikalle. Kaatopaikalle ei voida ohjata maa-ainesta ja vieraslajeja sisältäviä kuormia niiden sisältämän orgaanisen biohajoavan aineksen vuoksi. Sen vuoksi Ämmäsuon ekoteollisuuskeskuksessa aloitettiin vuonna 2019 koetoiminta, jonka tarkoituksena oli selvittää parhaat työmenetelmät vieraskasvilajeja sisältävien maa-aineskuormien käsittelemiseksi. Ne ohjattiin uudelle vastaanottokentälle lajittelu- ja seulontakäsittelyyn. Maa-aines puhdistettiin lajittelukouralla ja välppäkauhalla, sekä seulottiin.

Vieraskasvilajien oksien ja juurien poisto onnistui suunnitellusti. Puhdistettu kasvualusta levitettiin koealueelle kaatopaikan pintarakenteen kasvualustakerrokseen. Tarkoituksena on vielä seurata kasvillisuuden kehittymistä tulevana kasvukausina: mitä kasvilajeja ja mahdollisesti vieraskasvilajeja koealueilla alkaa kasvaa.

Kuva: Vieraskasvilajeja sisältävää maa-ainesta puhdistettiin välppäkauhalla. Koekasojen käsittelyn tuloksena vieraskasvilajien juurien ja oksien poisto onnistui. Kuvaaja Sari Jurmo.

Vieraslajilajirekisterin käyttö on ollut vähäistä

Helsingin kaupungilla otettiin käyttöön vieraslajirekisteri vuonna 2015. Se on tarkoitettu kaupungin sisäiseen käyttöön vieraslajihavaintojen ja tehtyjen torjuntatoimien

tallennuspaikka. Kaupungin vieraslajireksiteriin ei kerätä yleisöhavaintoja, vaan ne ilmoitetaan valtakunnallisen vieraslajiportaaliin (vieraslajit.fi) kautta vieraslajien torjunta- ja seurantajärjestelmään.

Vieraslajirekisteriä hallinnoidaan ja kehitetään Helsingin kaupungin ympäristöpalveluissa. Rekisterin käyttöön tarvittavia tunnuksia voivat hakea kaikki vieraslajien parissa kaupungilla työskentelevät. Vieraslajirekisteriä käytetään nettiselaimella tai Mobilenote – pohjaisella sovelluksella älypuhelimien kautta. Havaintoja on siirretty vieraslajirekisteriin myös valtion vanhasta Hatikka-järjestelmästä. Vanhin rekisteriin kirjattu vieraslajihavainto on vuodelta 1949. Kaupungin vieraslajirekisterissä on tällä hetkellä 2441 vieraslajihavaintoa eri puolilta kaupunkia. Eniten havaintoja on tervetulojasta 525 kpl ja jättipalsamista 400 kpl. Vieraslajirekisteriä ei käytetä aktiivisesti vieraslajien torjuntatoimien kirjaamiseen. Vuosien 2016-2019 aikana toteutunutta torjuntaa on kirjattu rekisteriin vain 28 kohteella ja vuonna 2019 torjuntatoimia on kirjattu vain kahdelta kohteelta.